



**Ladislav Babić**

### **Pa to je nepravda!**

Skoro da nema tako jednostavne stvari na svijetu koja se ne da sagledati kroz jednu, ili sve četiri slijedeće komponente. Evolucijsku (biološku i socijalnu), političku, povijesnu i društvenu. Biološka i socijalna evolucija formirale su bića kao ljude, odnosno osobe, ali i društvenu stvarnost. Čovjek je, na kraju krajeva, definiran kao „*zoon politicon*“ – društvena (politička) životinja, a njegovo svjesno djelovanje kojim je uobličavao epohe, odvija se kroz vremenski period koji u tom smislu nazivamo povijest. Drugim riječima, nije ništa iz ničega, nije ništa od danas, nije ništa oduvijek bilo isto, ništa u budućnosti neće biti kao što je danas. Zašto onda čovjek, barem one najbitnije stvari po njegov život ne percipira sintetski, propuštajući svoje zaključke i djelovanju kroz spomenutu četverostranu prizmu? Odgovor je više negoli jednostavan. Čovjeka vodi interes, a u sukobu interesa i istine – ma i potonju formalno priznali – ona biva odgurnuta u stranu. Zašto? Jer socijalna evolucija još uvijek nije odveć zahvatila u duboko ušančenu ljudskost, okruženu dobro utvrđenim bedemima interesa. Često sažaljevam ljude koji tvrde da ih politika uopće ne zanima, jer shvaćam da oni uopće ne znaju što je ona, da oni pojma nemaju kako je i njihovo jadikovanje zarad porasta cijena također rezultat određene politike i političkih interesa, unutar okvira dovoljno zacementiranih za niz desetljeća (čak i stoljeća) u čije temelje se ne usudi dirati.

*Themis*, boginja pravde *antičkih Grka*. Onih što su nam uz ostrakizam podarili i demokraciju i druge elemente, temeljem kojih se razvija (ili izrođuje?) civilizacija. Zamijetili ste da antička boginja nema povez preko očiju, što je moguće tumačiti njenom željom svestrano objektivnog sagledavanja činjenica,

dokaza, protudokaza, žrtava i okrivljenika, kao i miješanja u proces presuđivanja korišćenjem dva alata: *vage* i *mača*!



U oči vam je vjerojatno zapelo da upravo ti alati, kojima se vrši presuda zbivanja i kažnjavanje krivaca, nedostaju na skulpturi! S obzirom na stanje pravde u regiji, uz nešto pokvarene mašte moguće je zamisliti kako su se vladari nekog bjelosvjetskog plemena (dvojeći o slavenskom, iranskom ili vanzemaljskom porijeklu) potrudili amputirati ruke jadne boginje, da potomačkim generacijama kojim slučajem ne padne na pamet suluda zamisao objektivne pr(o)cjene) povijesnih zbivanja i kažnjavanja krivaca! Prema mojem, prilično osamljenom, tumačenju, povež joj je naknadno stavljen preko očiju, ne objektivnosti njene prosudbe radi, već da ne vidi kako se izigravaju aksiomi pravde, perfidno utkani u pravni sistem tako da ljudi identificiraju pravo sa pravdom!

Neki ljudi su uvjereni da pravda i nepravda uopće ne egzistiraju, pa tako – primjerice – [Igor Rudan](#), poznati evropski i svjetski biomedicinar, u zbirci svojih novinskih napisa i intervjua „[Očekujući vatre](#)“, [problematizira](#) te pojmove:

*„Jedno od prvih pitanja koje postavljam svakoj novoj generaciji svojih studenata jest zašto na ispitu iz mog predmeta, ali i inače u životu, očekuju bilo kakvu pravdu u ishodima? Oni me zatim nastoje uvjeriti kako pravdu treba očekivati... Gotovo je zabavna lakoća kojom je sve njihove argumente moguće pobiti, jer jako je malo dokaza o postojanju bilo kakve pravde. Sve što se uopće događalo na Zemlji milijardama godina jest da su jedni organizmi svakodnevno lovili i jeli*

*druge, ti drugi treće, ovi pak četvrte, i niz se nastavljao od samog vrha pa sve do dna hranidbenog lanca. No, da bi taj lanac dugoročno funkcionirao, i oni na samom dnu, poput crva, došli bi na svoje kada bi ovi iznad njih pomrli i postali njihovom hranom... U sustavu gdje svakog dana treba ubiti i pojesti neko drugo nedužno biće, ili ćemo i sami umrijeti od gladi i biti pojedeni, nema većeg prostora za osjećaj pravde i nepravde. Zato je prilično zanimljivo što se u nekih bića taj osjećaj uopće razvio...“*

Taj je pojam isključivo socijalni, a ne socijaldarvinistički kako ga Rudan upotrebljava. Stoga nema mjesta konstataciji iz jednog drugog njegovog [teksta](#):

*„...Čut ćete mnoge ljude kako govore o pravdi, o poštenju. No, kada je riječ o preživljavanju na površini našeg planeta, nema ni pravde ni poštenja. Jednostavno, neki prežive, a drugi ne. Više od 99 posto oblika života koji su se ikada razvili kako bi plutali, plivali, puzali, stajali na mjestu, hodali, trčali ili letjeli na ovom planetu već su izumrli. Ne postoje više. Dobili su nakratko priliku, dana im je u jednom trenutku tek šansa da pokušaju preživjeti kao vrsta, ali nisu uspjeli opstati do danas. Je li to bilo pravedno prema svima njima, tim milijunima vrsta koje su već odavno nestale? Sigurno nije. Ali ono što je doista iznimno dobro jest što smo mi, ljudi, još uvijek ovdje. Mi smo među vrlo rijetkima koji su preživjeli...“*

On ovdje pojam pravičnosti upotrebljava sasvim izvan konteksta u kojemu je primjenljiv, sve s namjerom da dokaže kako ona uopće ne postoji. Tim prije, s obzirom na njegovo negiranje, čudi konstatacija „*Je li to bilo pravedno prema svima njima, tim milijunima vrsta koje su već odavno nestale? Sigurno nije*“. Najprije kao (ne)pravičnosti nema, a ipak taj pojam koristi na primjeru nestanka vrsta! Nestanak vrsta nema ništa s (ne)pravdom, ali zato ima – primjerice – bogaćenje poslodavca na račun eksploatacije radnika! Istina bog, ljudi su animalnog porijekla ali već prilično odavno (sem u izuzetnim, kriminalnim slučajevima) ne jedu jedni druge, a u *procesu* njihova očovječenja vjerojatno se ne bi razvilo nešto da nije od koristi. Makar i samo (za sada!) u poređenju vlastitih interesa sa tuđima, i izvlačenju zaključaka *o načinu* na koji neki jesu a on nije ostvario svoj cilj (interes), pripisujući tome teorijske etičke kvalifikacije (pravde i nepravde), ma se one na danom stupnju razvoja ljudskog roda i ne etablirale u potpunosti praktično ostvarenima. Naime, sve je na svijetu relativno, što će reći podložno usporedbama, pa onda i procjeni temeljem trenutno vladajućeg društvenog morala. Ma i same kvalifikacije (pravedno, nepravedno) još uvijek

koristimo uglavnom za prosudbu postupaka drugih ljudi, a ne i vlastitih. No, ima vremena! Akoli ne za nas, a ono svakako za socijalnu evoluciju.

Na drugom jednom mjestu, u [članku](#) „Žena koja nije dobila Nobelovu nagradu za fiziku“, piše:

*„Uz neravnopravnost, predrasude i zlostavljanja, žene u znanosti češće su i žrtve nepravdi. Čuveni je povijesni primjer nesretne Rosalind Franklin. Ona je prva otkrila strukturu molekule DNK, ali su Nobelovu nagradu za to otkriće prilično nepravednim spletom okolnosti primila 1962. godine trojica muškaraca koji su joj bili izravna konkurencija...“*

Kakve, bre, „žrtve nepravdi“, „nepravedan splet okolnosti“, ako „jako je malo dokaza o postojanju bilo kakve pravde“, mada moguće jedan od čvršćih dokaza ne primjećuje. Da mu je taj osjećaj makar usađen u nivoe podsvijesti odaklem ga čas izvlači, čas ga svijesno negirajući. U jednoj pak drugoj knjizi, dijeli [pouke](#), od kojih je jedna:

*„Naučio sam da pravdu nikada ne treba očekivati, jer ona u ljudskim zajednicama nije prirodno stanje; stoga će se svaki trud uložen u borbu za pravdu vremenom pokazati više ili manje uzaludnim.“*

Točno je, pravdu ne valja očekivati, za nju se treba boriti, što ljudi koji vjeruju u nju i čine, a ne prihvaćaju naprosto tekuće stanje stvari. Ako zločin nad nevinim djetetom shvatimo nepravdom, onda i višedesetljetna borba koja rezultira osudom zločinca znači ostvarenje pravde. Toga nema u životinjskom, već samo u ljudskom svijetu.

Platon, pred skoro dva i pol tisućljeća u svojoj „[Državi](#)“ raspravlja među inim i o pravednosti, a Hegel je također [govorio](#) o pravdi i njenoj antitezi – nepravdi:

*„Cijelo je stanje Francuske u tadašnje vrijeme pust agregat privilegija protiv misli i uma uopće, besmisleno stanje, s kojim je ujedno u vezi najveća pokvarenost morala, duha – carstvo nepravde, koja sa sviješću o njoj što započinje, postaje bestidnom nepravdom. Strašno tvrdi pritisak koji je tlačio narod, neprilike vlade da dvoru namakne sredstva za raskoš i rasipništvo, dali su prvi povod za nezadovoljstvo. Novi je duh postao djelatan, pritisak je tjerao na istraživanje. Vidjelo se da se novac, što su ga cijedili iz znoja naroda, nije upotrebljavao za državne svrhe, nego da se najluđe rasipao. Činilo se da je cijeli državni sistem*

*nepravda... Promjena je nužno bila nasilna(!), jer se vlada nije prihvatila preoblikovanja. A vlada ga se nije prihvatila zato, što se sam dvor, kler, plemstvo, parlament ni zbog nužde, ni zbog postojećeg prava nisu htjeli odreći svojih privilegija”, (Hegel, Filozofija povijesti)*

Moguće se i Krleža u svojim djelima bavi nepostojećim (u ontološkom smislu) entitetom, kojemu naš biomedicinar odbija priznati realnost:

*„Gdje počinje, a gdje prestaje vjerski ili politički fanatizam, ograničiti tu kontaminaciju nije jednostavno, a zbrka pojmova koja se kod ovog nezahvalnog posla javlja na svakome koraku, dala bi se ilustrirati bezbrojnim primjerima. Dosljedna okrutnost građanskog kaznenog prava, na primjer, nosi u sebi sve elemente gvozdoreligijskog karaktera, koji ne prezaju ni pred svjesnim zločinom u obliku smrtne kazne, a da bude drastičnije, u ime čovjekoljublja i pravde. Fanatična umorstva iz krvne osvete, po barbarskom pravilu "oko za oko i zub za zub", temelji su uglednog i nadasve čovjekoljubivog građanskog društva i njegove moralistike.“, (Krleža, „Eseji VI“),*

što umjetnički razrađuje i u romanu [„Na rubu pameti“](#), gdje se – gotovo bih rekao – opasno ljulja naš znanstvenik:

*„U desnom kutu dvorane, na ogromnom ormaru, zaista kao invalid bez jedne ruke, s mačem u drugoj ruci, stajao je sadreni odljev Pravde, skinut po svoj prilici s timpanona u vestibulu gdje je nad glavnim ulaznim stubištem ostalo još nekoliko takvih simboličnih kipova kakvi stoje kao dekorativan ukras na ulazima velikih, reprezentativnih javnih zgrada. Ta Slijepa Pravda, u svom bogato nabranom pep-lonu, taj sakati torzo klasične boginje koja drži u ruci vertikalno oštrobriđi rimski mač (a nema vage, jer su joj otkinuli desnicu s vagom), ta žalosna ličnost na ormaru, prašnjava, prljava, zaboravljena, stavljena ad acta - na ormar za spise isto tako stavljene ad acta - prikazala mi se u tome momentu u čitavom svom slikovitom značenju neizbježnoga sudbenog poslovanja u fatalnom zapravo smjeru: ad acta. Osude se izriču danas u ovoj sobi po zakonima ove sadrene bebe koja gluhonijemo šuti u sumraku na starinskom ormaru i u ime koje traži od mene doktor Hugo-Hugo, na primjer, da se pokorim pravorijeku te eventualne osude, iako iza te sadrene bebe nema u čitavom našem vakuumu savršeno ničega: dva-tri plehnata noćna lonca s reljefno utisnutim žigom fabrike "Domaćinski D. D.", dva-tri mrtvaca u vinogradu pod brajdom, a ova Pravda na ormaru nema desne ruke, pak ne može prema tome ni odvagnuti što je zapravo uvreda a što retorzija, što revolver a što tabakera. Lirski raspoložen, pomalo umoran, na ogromnom razmaku*

*od svega neposrednostvarnog što me je okruživalo onoga momenta u sudnici i oko nje, ja sam se, na ponovni poziv gospodina doktora Atila plemenitoga Rugva-ya, "da kažem ako imam još nešto da kažem", izgubio u razmatranju, kako je meni izgledalo, potpuno uzvišenom, no po tome kako su na te moje lirske meditacije reagirali neki od prisutnih, čini se da se moja lična impresija, kao da sam govorio mirno i više-manje duhom ods.ut-no, ne podudara baš posve sa stanjem činjenica. Rekao sam, otprilike, da bi od Domaćinskoga najmuževnije i najviteškije bilo kad bi se zbog onog četvorostrukog umorstva ponovno, sam, iz svoje vlastite lične inicijative, stavio pred sud, jer bi tako svojom osudom otkupio jedno od najosnovnijih načela ljudske društvenosti: načelo pravednosti. "*

Svo troje valjda - barem prema *Rudanu* - bulazni pod utjecajem droga, kao i milijarde ljudi što od početka povijesti traže uspostavu „*nepostojećega*“, mada to (još) globalno ne upijevaju, što je valjda spomenutome krunski dokaz da ono ni ne postoji. Ljudi su naprosto lavovi raznoraznih fela koji se krvoločno bore za vlast nad materijalnim „*kolačima*“, vođeni isključivo vlastitim interesom, nesposobni da ponad njega stave njemu nezamisliva etička načela, pa ih onda vjerojatno treba razlikovati samo po tome tko je „*jačio i kvačio*“! Lično sam prilično skeptičan spram filozofije (sem etike, koju bi umjesto matematike trebalo podići na nivo kraljice znanosti, i logike), ali takav *Rudanov* stav naprosto znači njeno cjelovito odbacivanje – zajedno s njenim pregaocima - na smetlište. Nastalo je vrijeme kad se sve nastoji kvantificirati, bez sagledavanja suštine, pa je ljudima – primjerice – važnije jeli u *Jasenovcu* pobijeno devedeset ili sedamsto tisuća ljudi, a ne to što su oni tamo divljački ubijani, a potom ni bijeg ratnih zločinaca i izbjegavanje presude ne znači poraz pravde (odnosno nepravdu), već isključivo govori o njihovoj snalažljivosti većoj od one njihovih žrtava. Uzroci i posljedice više se ne sagledavaju u dijalektičkoj povezanosti, već se odvojeno tretiraju, te je nekima podjednako važno što je zločinac ubio moje dijete, kao i moja osveta (neformalna pravda!) nad njim. U konačnici, socijaldarvinističkim stavovima poput *Rudanovog* dolazimo do stanja o kojem sam [pisao](#):

*„...Time stižemo, zanemarujući ostale etičke pokazatelje, do pojma pravde, totalno ishlapjelog iz mozgova mnogih Hrvata i inih stanovnika regije, te se ni približno ne mogu dosjetiti što bi to bilo... Pravne institucije tisućljećima nastoje u stvarnom svijetu realizirati ovu etičku normu koja, čini se, postoji tek u glavama etičara, na stranicama slabo čitanih knjiga ili zamisliva beznadnih utopista. Te pokušaje obuhvaćamo imenom pravo... Ne mora čovjek biti odveć obrazovan da shvati (najbolje na primjeru „države gena kamenih“) da pravo zaista “odgovara*

*zahtjevima pravnog poretka u društvu, osobito državi”, ali da ti zahtjevi ama baš nikave veze ne moraju imati s idealnim, etičkim pojmom pravde!... “*

Stanja koje *Rudan* svijesno ili nesvijesno podržava svojim nenaučnim stavovima, negirajući etički pojam pravde (i nepravde) – a time i svaki etički sud nesukladan s ponašanjem običnog krda - pa valjda veze nema s pravdom što se *Spartak* borio za slobodu robova, što su se *francuski revolucionari* borili za ukidanje feudalnih ograničenja, a oni *ruski* za oslobađanje čovjeka od stega kapitalističkog iskorištavanja, da ne nabrajam dalje. Možda njega naprosto smeta što se stupanj ostvarene pravde (ili nepravde) ne da kvantificirati, ili se naprosto ne može odlijepiti od socijaldarvinističke mantre, prema kojoj ćemo, u čamcu nasred oceana nakon mjesec dana gladi, pojesti dijete jer je njegovo meso najmekše i najprobavljivije, i neće se efikasno opirati našoj namjeri. Sve u skladu s „*filozofijom*“ gladnog lava. Svojim shvaćanjima pravde, *Rudan* ustvari stoji na [stajalištima Hansa Kelsena](#), austro-američkog pravnika i filozofa, koji:

*„pravdi ne pridaje neki veći značaj (iako priznaje da je ona neophodni pokretač ljudskog delovanja), zato što u modernom društvu postoje samo interesi različitih društvenih grupa i njihov sukob. Taj se sukob može, od strane poretka, rešiti na dva načina - ili će se zadovoljiti interesi jedne grupe, nauštrb druge; ili će se naći kompromis gde nijedna od strana neće dobiti, ali ni mnogo izgubiti. Koje je od ova dva rešenja "pravedno" u datom trenutku, nemoguće je oderditi, jer pravda nije racionalna kategorija, odn. ne postoji način da se ona precizno utvrdi ili izmeri.“*

*Marx* u svojim djelima inzistira na socijalnoj pravdi, ali *Rudan* ustvari usvaja stavove desnice (ukoliko mu blagohotno priznamo da se u osnovi nije sposoban riješiti tog pojma, što dokazuje njegovom upotrebom), „*koja načelno prihvaća koncept društvene pravde, ali smatra da se u praksi može provesti jedino kroz djelovanje slobodnog tržišta, kao i privatne filantropije i dobrotvornog rada*“. Drugim riječima slobodno tržište bez ograničenja (koje niti postoji, niti je ikada postojalo), a u okviru tog „*lovišta*“ za ljudske zvijeri obuzete nagonima neograničene konkurencije tek djelovanje vlastite volje svakog pojedinca, hoće li ili neće filantropski i dobrotvorno djelovati, isključivo vođenih subjektivnom (a ne društvenom) odgovornošću spram cjeline – društva.

Svi koji se pozivaju na zakonitosti (slobodnog) tržišta kao da ne uočavaju jednu činjenicu. Tržište kao takvo nigdje ne postoji sem u ljudskom društvu, jer je ono isključivo njegova tvorevina, a svi ti njegovi „zakoni“ prije bi se mogli nazvati zakonitostima ljudske pohlepe (kao da je to čudno za kapitalizam) negoli tržišta. Ilustrirajmo to na tzv. „zakonu ponude i potražnje“, znate ono – kad je tržište preplavljeno robom cijene proizvoda padaju, rastu kad se osjeća manjak roba. Pođimo od jednostavnog primjera ma koje robe. Uglavnom najmasovniji proizvođač izbora njenu cijenu, s obzirom da primjenom masovnog oblika proizvodnje, automatizacije i niskih proizvodnih troškova (nećemo sad o eksploataciji radnika) može ponuditi najpovoljniju, s tim da njena cijena na tržištu nikada ne ide ispod troškova proizvodnje i inih troškova po jedinici proizvedene robe, jer bi proizvođač u protivnom ubrzo propao. Ako je potražnja velika, može se desiti da robe na tržištu uzmanjka, osim kod tog masovnog proizvođača koji ju nije svu bacio na tržište (moguće sasvim svijesno). Sada, ako je ranije njena cijena bila *5Eu*, shvaćajući nedostatak robe i potražnju za njom, on joj podiže cijenu na *8Eu*. Pri tome, svi troškovi koje proizvođač ima po jedinici robe su ostali apsolutni isti, cijena radne snage nije se promijenila, porezna davanja također, pa se dodatna dobit od *3Kn* po komadu robe direktno prelijeva kao profit u džepove proizvođača! I sad recite da je to zakon koji se tiče ponude i potražnje, ili naprosto odraz pohlepnog karaktera čovjekovog (kapitaliste), koji on prikriva imenom „zakon“. Dakako, ima i izuzetaka; ponekad je zaista potrebno, u slučaju nestašice izazvane prilikama na koje proizvođač nema utjecaja (recimo uginuća stoke od zarazne bolesti, ratnih prilika koje onemogućuju nabavku minerala ili nekih komponenti potrebnih za proizvodnju, goleme suše koja decimira urod, zaraze pčela ili vinograda,...) povećati cijenu proizvoda, kako proizvođač ne bi pao na prosjački štap. Ali, primjećujete li da taj „zakon“ podjednako funkcionira i kad treba i kad ne treba!? Jeli to humano, jeli to pravedno, jeli to zaista potrebno, svakako nemojte pitati Rudana i zagovornike „tržišnih zakonitosti“.

Pravda je u osnovi [ideja](#),

*„...jedinstvo mnoštva, tj. ono što dopušta da mnoštvo pojedinačnih stvari bude obuhvaćeno jednim imenom, jednim pojmom. „Ideja“ je uz to i forma tih stvari, njihov trajni, nepromenljivi i nepropadljivi oblik; ona je nešto kao okvir ili posuda kroz koju prolaze i mogu prolaziti mnogobrojni sadržaji; vode teku, a reka kao reka ostaje; ili, apstraktnije, lepe i dobre stvari nastaju i prolaze, ali lepota i dobrota ostaju kao večite i nepromenljive forme.“,*



stoga najrazličitije odnose - lične i društvene - možemo nazivati pravednima ili nepravednima, uzevši u obzir da se u praksi nikad ne realizira u potpunosti (ili čak nikako) savršenstvo ideje. Prema [Milanu Kangrgi](#), čovjek je u osnovi biće u nastajanju:

*„Korov i drač rastu pod svim okolnostima, a vrtna ruža mora se uzgajati. Čovjek je krhko biće koje treba postajati. Životinja je savršena, a ako Bog postoji – i on je savršen. Jedini je čovjek ograničeno konačno biće. Jedino biće koje mora, ne postati nego postajati to što jeste po pojmu – kako bi Hegel rekao. To mu je veliki zadatak, cjeli život mu je to. Cijela filozofija je u tome sadržana. Možete biti prvoklasno biće, raditi sjajno, i napraviti jedan užasan kiks koji demantira sve što ste dotad radili. To je neprekidna borba. Ako čovjek, doslovno, ne radi na sebi samome – to sam nazvao obrazovanjem i oplemenjivanjem – onda nikad neće postati čovjekom.“*

Prema njemu, „nije svaki čovjek povijesno biće, ali jest historijsko“, što naprosto znači da smo svi mi produkti historije – historijskog vremena u koje smo bez vlastite volje „ubačeni“, ali nisu svi sposobni da se mijenjaju usavršavajući svoju ljudskost u tom vremenu. Ali, u osnovi, shvaćajući čovjeka čisto apstraktno, kao što se mijenja on, tako se mijenja i njegov odnos prema idejama, njihovom shvaćanju i implemenatciji njihovoj u praksu. Tako je i s pojmom pravde. [Piše Stanko Lasić](#) u svojim „Autobiografskim zapisima“:

*„S tjeskobom u srcu pitao sam se hoće li moj rad – ono što sam napisao, što pišem ili ću napisati – barem malo pridonijeti svijesti o neukidivoj razlici između dobra i zla, pravde i sile. Jedino nam svijest o toj razlici može pomoći da od nasilnih i osvetničkih ljudi postanemo moralna i ljudska bića.“*

A kako će to postići nema li u svoj „softver“ ugrađen filter za razlikovanje uzroka od posljedice, dobra od zla, pravde od nepravde, kazne od brutalne sile,...? Čovjek je – ne kažem ljudi, jer je čovjek u osnovi biće u nastajanju – mnogo više nego što *Rudan* predmnijeva, *Rudan* kojega lav ne bi baš razlikovao za svoj obrok od antilope. Premnogi ljudi vjeruju da su božanskog, ne priznajući svoje životinjsko prijeklo, mada se prečestu vladaju gore od njih. Mnogo je znanstvenika koji kao vjernici vjeruju u svoje božansko porijeklo, dok karakteristike ljudskog društva objašnjavaju na socijaldarvinistički način (ne brinući gdje im je pritom nestao *Duh Sveti*): čovjek nije drugo negoli sofisticirana životinja, jer evo - njegovo ponašanje možemo shvatiti uspoređujući ga s drugim životinjama. Oni ne znaju jasno

postaviti granicu između ograničene i potpune analogije u poređenju životinjskih i ljudske vrste.

Navedimo dva primjera nepravde, što će shvatiti samo nekoštali umovi, vode li se sviješću da su pravda i nepravda etičke kategorije, pa ih tako treba i procjenjivati. Kaže [Bob Black](#) u tekstu „[Leva – desna](#)“:

*„...Pre više od trideset godina braća Gudman su procenili da je svega 5% ukupnog obima rada dovoljno za zadovoljavanje osnovnih životnih potreba. Taj procenat bi danas morao biti još manji. Cele takozvane „industrije“ očigledno ne služe ničemu drugom, osim zadovoljavanju predatorskih ambicija, kao što su profit i dominacija...“*

Nije tu uopće stvar o postotku, on može biti i 20, 50 ili 70%, već u tome da je obim rada ljudskog roda dovoljan da zadovolji sve životne potrebe svih ljudi svijeta! To je naprosto neupitna istina, podržana i slijedećom [činjenicom](#):

*„...Od zrelosti društva (povijesne i kulturalne) u danom historijskom trenutku ovise njegove vizije i primjena iz njih proizašlih mogućnosti. One su dinamička kategorija, nisu zauvijek dane, mada se najinertniji dijelovi društva (čiju inerciju uglavnom određuje materijalni interes koji se transferira u kulturalne dogme) najžešće opiru slobodoumnijem i pravednijem prevrednovanju istih. Nekad ste ravnopravno dijelili ulov, potom ste kao „oruđe koje govori“ bili zadovoljni što vas hrane, da bi kao kmetovi postali totalno ovisni o vlasteli, a danas – kao „oruđu koje šuti“ – vam je strana ideja o samoupravljanju i ekvalizaciji plaća! Drugim riječima, u svakoj historijskoj epohi ste izvršavali zamisli paradigme koja vam je uvaljena kao prirodna.*

*Neetičnost sustava možemo spoznati jednostavnim uvidom u nepobitne brojčane [činjenice](#), pa ćemo krenuti nešto drukčijim putem. Ljudi se uzdržavaju radeći, te su si stručnjaci ILO (International Labor Organizacion – Međunarodne organizacije rada) dali truda izračunati [prosječnu svjetsku plaću \(1\)](#). Za godinu 2012-tu ona je iznosila 1480 PPP dolara, dok je hrvatski prosjek bio 1756 PPP dolara (PPP dolar je prosječna paritetna jedinica svedena na američku kupovnu moć: “konverzija u PPP dolare pokazuje koliko se za prosječnu plaću iz neke zemlje može kupiti dobara i usluga u SAD-u”)... ...Brojčani podaci pokazuju ono što pametni znaju i bez njih; nitko na svijetu ne bi trebao živjeti u bijedi i umirati od gladi. Jednako tako, da ništa ne treba smatrati neostvarivim ako je volje koja nedostaje. Treba se prihvatiti propitivanja osobne i društvene etike, uz uviđanje*

*kako vlastite interese (pre)često branimo mudrostima ("čovjek je naše najveće bogatstvo") praktično svedenima na otrcane floskule koje drugima uvaljujemo kao vrhunac humanizma. U praksi je vrlo rijetko tako."*

Očito će ove dvije ilustrativne činjenice, za razliku od sirotinje koja ih smatra nepravdom, posljedicom sinergije povijesnih zbivanja i eksploatacije od strane elita, bogatuni ušuškani u ugodnu im sadašnjost smatrati savršeno pravednima, ili u sofisticiranijem slučaju – poput *Rudana* – uopće negirati postojanje pravdi i nepravdi u ljudskom društvu. Komentirao sam svojedobno [članak](#) „Šta mladi (ne) znaju: Kako je neko zaradio imetak, a neko metak“:

*„Vjerojatno potomke pljačkaša to ne zanima. Mnogi od njih su već u tridesetim godinama života i imaju vlastite potomke. Jasno, potomak nije kriv ukoliko mu je tata pljačkaš, a još manje je kriv tatin unuk pa mu ne treba predbacivati. Ali... Činjenica je da su oni svi odrasli ili upravo rastu na opljačkanim temeljima, školuju se koristeći opljačkano,..., a mnogi to i znaju. Pa, nikome ništa. Drugim riječima, treba li se moliti da imaš tatu (ili mamu) lukavog pljačkaša koji se nije dao uhvatiti u svojoj raboti, kako bi opskrbljen uživao život bez straha od prozivanja, jer kao tuđa krivica nije prenosiva na tebe, mada si uživao (i uživaš) u njenim plodovima? To je duboko etičko pitanje, kao i dilema kako razriješiti takve slučajeve. Očito ljudski rod za to nema odgovora već stoljećima, sem riječi onog idiota (pametnijeg od nas sviju): "Tko je jamio, jamio je!"*

Izgleda kao da su to etički temelji ljudskih društava, i čovječanstva u cjelini. Dodao bih samo: a nije da ih *Rudan* i mnogi drugi, svojim svijesnim ili nesvijesnim interpretacijama ne održavaju na životu! Dok je *Calimera*, a to znači ljudskog bića koje preko njega izražava svoj stav:



dotle će pravda i nepravda opstajati za ljudska bića, evolutivno sve sposobnija razlučivato što zaista jeste, a što samo njihov lični osjećaj.

27.10.2020.g.

PR  
DIOGEN pro kultura  
<http://www.diogenpro.com>

NEKOPIRATI